

Podmienky legitímnej štátnosti v SR: Téma Kosova v parlamentnej rozprave¹

Ivana Imreová²

Abstract: *Conditions of Legitimate Statehood as Seen From Slovakia: The Kosovo Question in Slovakian Parliamentary Debate*

This article has two main objectives. The first is to reveal, on the basis of parliamentary debate on Kosovo, how political elites in Slovakia perceive conditions for legitimate statehood. The second is to describe and explain the perception and impact of the “Kosovo issue” on the Slovak political scene. Discourse analysis of parliamentary debate on Kosovo’s future is used as the primary analytical tool to accomplish both objectives. The following three characteristics of legitimate statehood are identified in the arguments of six parliamentary political parties: accordance of the creation of a new state with international law, the willingness and capability of a new state to ensure the protection of people’s rights within its territory, and a further group of conditions for legitimate statehood which are closely tied to the identity of both the new and parent states. In Slovakia, the perception of the Kosovo issue has always been emotive, and this fact can help us to see ethnicity as one of the main factors influencing the outcome of the parliamentary discourse, as well as the overall attitude of the Slovak Republic towards Kosovo. Ethnicity explains the Slovak approach better than the Slavic reciprocity principle, the existence of which was not proven in this study.

Keywords: *Slovakia, Kosovo, statehood, ethnicity, Slavic reciprocity*

1. Úvod

Napriek tomu, že Kosovo vyhlásilo nezávislosť od Srbska už v roku 2008, jeho status suverénneho štátu nie je neproblematičký a všeobecne prijímaný. Niektoré štáty, medzi ktoré patrí aj Slovenská republika, nezávislé Kosovo odmietajú uznať. Dôvodom je, že svoju nezávislosť vyhlásilo jednostranne, teda bez dohody a súhlasu so Srbskom, ktorého súčasťou Kosovo bolo, čím podľa stanoviska Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR porušilo medzinárodné právo.

Téma budúcnosti Kosova mala vplyv nielen na zahraničnú politiku Slovenska, ale aj na jeho vnútropolitickú dynamiku, a to nielen v roku 2008. Táto primárne zahraničnopolitická téma sa napríklad stala aj jednou z tém prezidentskej kampane v roku 2014, a to najmä pred druhým kolom volieb v diskusiách medzi neskorším prezidentom Andrejom Kiskom a premiérom Robertom Ficom (Petková 2014). Vplyv tejto témy na domácu politickú scénu bol badateľný aj v roku 2007, teda ešte pred samotným vyhlásením nezávislosti. A to tým, že sa stala vnútropolitickou záležitosťou a vyslúžila si rokovanie v Národnej rade, ale rezonovala aj v spoločnosti, ktorá ju vnímala emotívne najmä pre obavy z prenesenia kosovského precedensu na Slovensko, na ktorého území taktiež žije pomerne veľká etnická menšina.

Že mal prípad Srbska a Kosova pre slovenskú politickú scénu zvláštny význam, dokazuje aj fakt, že žiaden iný prípad vytvorenia nového štátu, ako ani otázka jeho uznania či neuznania,

¹ Práca na texte bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy c. APVV-0413-11. This work was supported by the Slovak Research and Development Agency under the contract No. APVV-0413-11.
² Autorka je internou doktorandkou Katedry politológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského. Adresa: Univerzita Komenského v Bratislave, Filozofická fakulta, Gondova 2, P.O.BOX 32, 814 99, Bratislava. Kontakt: imreova2@uniba.sk.

neboli predmetom parlamentnej rozpravy na Slovensku. Oproti tomu Kosovo si miesto v rokovacom poriadku vyslúžilo už tým, že OSN zverejnilo dokument, ktorý ešte v danom čase nebol ani prerokovaný Bezpečnostnou radou OSN a ktorého cieľom bola obmedzená nezávislosť Kosova zo strany medzinárodného spoločenstva. Dôležitosť tejto otázky pre Slovensko ostatne v parlamentnej rozprave zdôrazňovali aj poslanci za Kresťanskodemokratické hnutie (KDH)³ a Slovenskú demokratickú a kresťanskú úniu – Demokratickú stranu (SDKÚ-DS)⁴, a okrem toho je viditeľná aj v tom, že otázka postoja voči Kosovu bola jedna z mála tém, v ktorých Slovenská republika zastávala názor odlišný od väčšiny členských štátov Európskej únie. Slovensko ako nový členský štát môžeme vo všeobecnosti zaradiť medzi „poslušné“ členské štáty, pretože sa od svojho vstupu do európskych štruktúr prezentovalo ako krajina, ktorá je v záujme dosiahnutia dohody ochotná robiť kompromisy ohľadom svojich inštitucionálnych, ale aj zahraničnopolitických preferencií (Bilčík 2009: 45). V prípade Kosova sa však slovenská politická elita zhodla na postoji, ktorý je protikladný voči postoju väčšiny štátov EÚ a za zmenu ktorého sa v Únii ozývajú hlasy dodnes.

Vo februári 2007 predložil špeciálny poverenec OSN Martti Ahtisaari návrh na riešenie kosovskej otázky, ktorého cieľom bola faktická nezávislosť Kosova. Tento dokument vyvolal na svetovej, ale aj slovenskej politickej scéne značné ohlasy. Po počiatočnom kladnom prijatí ministrom zahraničných vecí zaujalo päť zo šiestich parlamentných politických strán na Slovensku voči tomuto dokumentu odmietavé stanovisko. Slovenská republika mala v čase rozhodovania o Ahtisaariho pláne v Bezpečnostnej rade OSN prístup k týmto rokovaniam ako jej nestály člen, a za účelom dohody na mandáte pre zástupcu SR na týchto rokovaniach bola do 8. schôdze NR SR v marci roku 2007 zaradená aj téma „budúceho štatútu srbskej provincie Kosovo“.

Táto štúdia skúma parlamentnú rozpravu o Kosove a v rámci nej vytváranie významov a slovenského chápania Srbska, Kosova a pojmu suverénny štát. Keďže žiaden iný prípad vzniku nového štátu a otázka jeho uznania nebola na Slovensku predmetom parlamentnej rozpravy, analýza rozpravy o Kosove z roku 2007 je jedným z mála spôsobov, ktorými môžeme získať informácie o pohľade slovenských politických elít na podmienky pre uznanie legitímnej štátnosti.

Štúdia je členená nasledovne. Jej prvá časť je venovaná teoretickému a metodologickému rámcu, z ktorého práca následne vychádza. Kosovská otázka sa na Slovensku neobjavila v roku 2007 po prvýkrát – už v roku 1999 sa pri intervencii NATO v tejto oblasti stala nástrojom vnútropolitického boja. Druhá časť štúdie zachytáva vývoj kosovskej otázky na slovenskej politickej scéne a vysvetľuje rámec celej skúmanej rozpravy, ktorým sa stal práve rok 1999 a rozhodnutie vlády SR o spolupráci s NATO. Tretia časť je venovaná výsledkom analýzy parlamentnej rozpravy. Sú v nej identifikované najčastejšie sa vyskytujúce podmienky štátnosti v rámci argumentácie jednotlivých strán. Štvrtá a piata časť poskytujú zhrnutie, interpretáciu a vysvetlenie hlavných zistení práce.

³ Predseda strany KDH P. Hrušovský prijímanie uznesenia Národnej rady o budúcom statuse Kosova označil za „jedno z ďalších historicky dôležitých rozhodnutí, ktoré Národná rada Slovenskej republiky prijíma“.

⁴ Predseda strany SDKÚ M. Dzurinda považoval otázku štatútu Kosova za „jeden z najvážnejších zahraničnopolitických problémov so širokým dopadom na oblasť strednej a juhovýchodnej Európy, ba aj širšie“.

2. Teoretické východiská

a. Úloha NR SR a problém Kosova

Táto štúdia je postavená na analýze parlamentnej rozpravy o otázke postoja Slovenska voči Ahtisaariho plánu a v nej prezentovaných predstáv parlamentných politických strán o štátnosti. Diskusiu o téme Kosova na iných pôdach, alebo inými aktérmi ako sú poslanci NR SR, preto do úvahy neberie. Parlamentná rozprava síce nebola jedinou zložkou diskurzu o otázke Kosova, ktorý prebiehal na Slovensku, bola však jeho kľúčovým komponentom, pretože prostredníctvom tejto rozpravy sa vytváral slovenský pohľad na Kosovo a Srbsko.

Národná rada Slovenskej republiky prostredníctvom ústavného zákona 397/2004 Z.z. o spolupráci Národnej rady Slovenskej republiky a vlády Slovenskej republiky inštitucionalizovala spoluprácu medzi vládou a Národnou radou v európskych záležitostiach. Podľa tohto zákona má vláda alebo jej člen povinnosť predložiť Národnej rade v dostatočnom predstihu návrh stanoviska Slovenskej republiky k návrhom právne záväzných aktov a iných aktov Európskej únie. Národná rada potom môže tieto stanoviská schvaľovať, alebo sa nimi nemusí zaoberať. Ak Národná rada schváli návrh stanoviska Slovenskej republiky, člen vlády sa pri zastupovaní Slovenska týmto stanoviskom musí riadiť a odkloniť sa od neho môže iba v nevyhnutnom prípade a so zreteľom na záujmy Slovenskej republiky. Hoci Ahtisaariho plán a budúci štatút Kosova nie je primárne záležitosťou Európskej únie, vláda SR bola pri prezentácii postoja Slovenska voči Kosovu viazaná rozhodnutím Národnej rady na základe zákona 397/2004. Využitie práva schvaľovania pozícií Slovenskej republiky v európskych záležitostiach podľa Bilčíka a Világi (2007: 19–20) dokazuje dôležitosť danej témy pre slovenskú politickú scénu a snahu o jej spolitizovanie.

b. Teoretické zasadenie pojmu štátnosť a otázky uznania

Dodnes neexistuje všeobecne akceptovaná a vyčerpávajúca definícia štátnosti (Crawford 1977: 107; Petrušek 2011: 19). Najčastejšie používané kritériá pre zhodnotenie, či daný celok disponuje atribútmi štátnosti, obsahuje Konvencia z Montevidea (1933). Týmito kritériami štátnosti (podľa Článku 1) sú:

- a) permanentná populácia,
- b) definované územie,
- c) vláda,
- d) schopnosť vstúpiť do vzťahov s inými štátmi.

Kritériá vymedzené v Konvencii z Montevidea v roku 1933 však nie sú pre potreby súčasnosti postačujúce, preto k nim boli postupne pridané aj iné kritériá ako napríklad nezávislosť, suverenita, legitimita, permanencia, ochota a spôsobilosť dodržiavať medzinárodné právo, určitá úroveň civilizácie, či uznanie zo strany ostatných štátov (Sterio 2010: 147, Petrušek, 2011: 21). S týmito kritériami budem ďalej narábať ako s „modernými“ podmienkami štátnosti, zatiaľ čo atribúty štátnosti z Konvencie z Montevidea považujem za „klasické“.

c. Predpoklady štúdie a výskumný zámer

Hlavným cieľom tejto štúdie je na základe analýzy parlamentnej rozpravy o budúcnosti Kosova sledovať vytváranie významov a slovenského chápania Srbska, Kosova a suverénneho štátu ako takého. Tiež si všímam deliace línie medzi politickými stranami v tejto otázke. Strany tvoriace

v roku 2007 vládnu koalíciu, SMER-SD, SNS a ĽS-HZDS, podali na prerokovanie v NR SR spoločný návrh na prijatie uznesenia NR SR o budúcom štatúte Kosova. Je teda dominantná deliaca línia medzi stranami koalícia – opozícia? Ak áno, argumenty koalíčných strán použité v rozprave by mali byť navzájom podobné a zároveň odlišné od argumentov opozičných strán. Strana SMK ako jediná vyjadrila v parlamente podporu Ahtisaariho plánu a teda samostatnosti Kosova. Je teda deliaca línia medzi politickými stranami na Slovensku skôr etnická? Iná deliaca línia by mohla byť podľa štiepenia pravica – ľavica.

Hoci parlamentná rozprava o budúcom štatúte Kosova nebola do dnešného dňa systematicky spracovaná, otázka Kosova na Slovensku je predmetom niekoľkých štúdií, ktorých výsledky táto práca overuje (Samson 2007; Mesežnikov 2000; Mesežnikov 2007). Tieto tri štúdie nachádzajú vysvetlenie bezprecedentného záujmu slovenských politických elít o tému Kosova v dvoch princípoch. Prvým je princíp etnicity, a druhým princíp slovanskej vzájomnosti.

Etnicita sa v slovenskej politike podľa predpokladov týchto štúdií neprejavuje iba afiliáciou voči etnicky príbuzným Srbom (Mesežnikov 2000: 2), ale aj maďarskou kartou (Samson 2007: 1), teda v tomto prípade obavami z možného prebratia kosovského modelu vzniku nového štátu z územia iného štátu obývaného veľkou etnickou menšinou.

Druhé vysvetlenie súvisí s vnímaním Srbska, Srbov a Kosova slovenskou verejnosťou. Na Slovensku podľa autorov existuje „prosrbský sentiment“ (Mesežnikov 2000: 1), či už ako pozostatok z medzivojnového obdobia alebo z komunistickej éry, ktorý je posilnený slovanskou (slovensko-srbskou) spolupatričnosťou na základe „kultúrnej, duchovnej a jazykovej blízkosti Slovákov a Srbov“ (Mesežnikov 2000: 2), či „kultúrno-jazykovej a kultúrno-historickej slovanskej vzájomnosti“ (Samson 2007: 1). Na druhej strane je na Slovensku prevažujúce negatívne vnímanie Albáncov ako cudzieho elementu, „inej civilizačnej a kultúrnej entity“ (tamtiež).

Existuje aj tretie potenciálne vysvetlenie, ktorým G. Mesežnikov vysvetľoval kosovskú krízu v roku 1999, a podľa ktorého nad zahraničnopolitickou povahou tejto témy v slovenskom diskurze prevládala vnútropolitická rovina. V roku 1999 si podľa Mesežnikova politickí aktéri na Slovensku vyberali stanovisko k téme Kosova nie čisto na základe samotnej otázky intervencie NATO do Srbska, ale viac na základe udalostí na domácej politickej scéne a boja o moc.⁵ Tému Kosova spájali poslanci Národnej rady v parlamentnej rozprave s vnútropolitickými témami aj v roku 2007 a ďalším zo zistení tejto práce je, do akej miery tieto vnútropolitické otázky formovali postoj jednotlivých politických strán voči Kosovu v roku 2007 a či bola táto téma na Slovensku vnímaná viac ako zahraničnopolitická alebo vnútropolitická téma.

3. Výskumná metóda

Hlavnou výskumnou metódou tejto práce je diskurzívna analýza, prostredníctvom ktorej analyzujeme parlamentnú debatu v Národnej rade SR o postoji voči Ahtisaariho plánu a štatútu Kosova. Diskurzívna analýza je prístup k výskumu jazyka (Gillen 2005: 146), alebo prístup k jazyku, ktorý zdôrazňuje „spôsob vytvárania sveta, spoločností, udalostí a vnútorných psychologických svetov prostredníctvom diskurzu“ (Bryman 2008: 499–500). Naším cieľom je na základe analýzy parlamentnej rozpravy identifikovať názory a predstavy jednotlivých slovenských politických strán na Srbsko, Kosovo a zmysluplnú štátnosť.

⁵ Pozície slovenských politických strán v tomto prípade do veľkej miery ovplyvňovali vnútropolitické témy ako vstup Slovenska do NATO a blížiac sa prezidentské voľby.

Jedným z predpokladov diskurzívnej analýzy je, že objekty (sociálne javy, ideológie, názory atď.) sú konštruované diskurzom (Bryman 2008: 499–500, pre ďalšie informácie pozri napríklad Gee-Hymes 1999), teda že spôsob, akým sa o veciach hovorí, ovplyvňuje to, ako sú tieto veci vnímané. Rozprava z hľadiska diskurzívnej analýzy doslova vytvára svet, pretože ovplyvňuje spôsob, akým svet vnímame. Táto štúdia sa zameriava na vytváranie významu a „slovenského“ chápania Srbska, Kosova a zmysluplné štátnosti, pretože tie nie sú objektívne dané, ale spôsob, akým ich vnímame, je ovplyvnený spôsobom, akým sa o nich hovorí.

Diskurzívna analýza je podľa Brymana (2008: 500, 509) obzvlášť vhodný nástroj na analýzu prejavov. Aktéri podľa autora prostredníctvom diskurzu pridávajú jeho predmetom význam, na základe ktorého určujú, ktoré konanie je podľa nich vhodné, dobré, zlé či nevyhnutné, a prostredníctvom diskurzu taktiež legitimizujú svoje pozície a konanie. Na základe toho sa dá predpokladať, že z hľadiska diskurzívnej analýzy je pozícia, ktorú si aktéri v rámci (parlamentnej) rozpravy vyberú, konzistentná s ich konaním a presvedčením, a preto je skúmanie diskurzu relevantné a smerodajné.

Diskurzívna analýza parlamentnej rozpravy o budúcom štatúte srbskej provincie Kosovo, ktorá sa v Národnej rade Slovenskej republiky konala 27. a 28. marca 2007, pozostávala z analýzy 304 strán stenografických záznamov z tejto rozpravy. Prejavy poslancov som najskôr zaradila na základe ich príslušnosti k jednej zo šiestich parlamentných politických strán (SMER-SD, SNS, IS-HZDS, SDKÚ-DS, KDĽ, SMK). Následne som identifikovala najčastejšie sa vyskytujúce témy (a v rámci nich jednotlivé argumenty) naprieč jednotlivými stranami, aj v rámci nich. Týmto spôsobom som identifikovala 4 hlavné témy súvisiace s predstavami o štátnosti a jednu tému, ktorá rozprave o Kosove dominovala a určovala jej rámec, hoci to bola téma vnútropolitická a so štátnosťou primárne nesúvisela.

4. Kosovská otázka na Slovensku

a. Kosovská otázka na Slovensku v roku 1999

V roku 1999 Kosovo rozdelilo slovenskú politickú scénu na dva tábory, ktoré kopírovali rozdelenie na koalíciu, ktorá intervenciu NATO otvorene podporovala a rozhodla o otvorení slovenského vzdušného priestoru pre lietadlá NATO, a opozíciu, ktorá toto rozhodnutie ako aj samotnú intervenciu NATO kritizovala. K spolitizovaniu tejto témy v roku 1999 a intervencie NATO prispelo aj jej načasovanie počas predvolebnej kampane pred prezidentskými voľbami (Mesežnikov 2000: 2).

Vládnuce koalíčné strany v roku 1999 – SDK (z ktorej neskôr vzišli SDKÚ a KDĽ), SĽ, SOP a SMK – kritizovali politiku Belehradu a menovite prezidenta Slobodana Miloševića voči Kosovu, pri čom hrala kľúčovú úlohu „proatlantická orientácia najsilnejšieho vládneho subjektu, Slovenskej demokratickej koalície a jej materských strán“ (Mesežnikov 2000: 4).

Opozičné strany z roku 1999, HZDS a SNS, naopak kritizovali intervenciu NATO, ako aj rozhodnutie slovenskej vlády o otvorení vzdušného priestoru (tamtiež). IS-HZDS vyčítala koalícii najmä nelegitímnosť jej rozhodnutia ako aj celej akcie NATO. SNS sa podľa Mesežnikova (2000: 5) vyznačovala silným protiamerickým, protiatlantickým a prosrbským postojom, čo sú pozície, ku ktorým sa prihlásila aj v parlamentnej rozprave v roku 2007.

b. Téma Kosova na Slovensku v roku 2007

V roku 2007 sa vzájomné mocenské postavenie týchto politických strán oproti roku 1999 otočilo. Koalíciu po voľbách v roku 2006 vytvorili najsilnejšia strana SMER-SD⁶, ktorá síce nevznikla ako nástupnícka strana SDL, prebrala však do seba veľkú časť jej členov aj voličov; a strany SNS a IS-HZDS. Opozícia bola v roku 2007 tvorená stranami SDKÚ-DS, ktorá vznikla z volebnej koalície SDK, stranou KDH, ktorá sa k SDK pridala pred voľbami v roku 1998 a v roku 2000 sa od SDK znovu osamostatnila, a SMK.

Téma Kosova teda nebola v čase zverejnenia Ahtisaariho plánu začiatkom februára 2007 pre slovenskú politickú scénu nová. Rozprave v Národnej rade o budúcom štatúte Kosova predchádzal výrok vtedajšieho ministra zahraničných vecí Jána Kubiša, nominanta SMERu-SD, ktorý na pôde Výboru NR SR pre európske záležitosti vyhlásil, že osamostatnenie Kosova je „jednosmerným procesom“, ktorý „nemôžeme zastaviť“ (Bariak 2007). Kubiš mal pritom reprezentovať postoj celej strany SMER-SD (tamtiež). Výbor následne predložený návrh na vyjadrenie súhlasu s Ahtisaariho plánom schválil.

Dva dni po rokovaní Výboru predstavili svoje stanoviská voči predkladanému návrhu na vyriešenie štatútu Kosova aj zvyšné politické strany. Koaličná SNS, ako aj opozičné SDKÚ-DS a KDH zaujali voči Ahtisaariho plánu negatívny postoj a vyjadrili podporu srbskej strane. SMER-SD časom svoje stanovisko zmenila a v marci 2007 sa tiež postavila proti Ahtisaariho plánu. Naopak jedinou parlamentnou politickou stranou na Slovensku, ktorá nemala voči Ahtisaariho plánu principiálne námietky a ktorá ho navrhovala podporiť, bola SMK.⁷

Slovenská republika v čase konania danej rozpravy zastávala pozíciu nestáleho člena Bezpečnostnej rady OSN a predmetné vyhlásenie NR SR malo charakter mandátu či záväzku na hlasovanie slovenskej delegácie na tejto úrovni. Bezpečnostná rada však pre nejednotnosť Ahtisaariho plán neprijala.

4.3. Téma intervencie NATO ako rámec parlamentnej rozpravy v roku 2007

Parlamentná rozprava o budúcom štatúte Kosova sa na Slovensku neniesla iba v duchu budúceho štatútu Kosova, ale ako i predtým sa do tejto otázky opäť dostal koalíčno-opozičný súboj. Tento sa však neprejavoval v obhajobe odlišného postoja k tejto otázke, ale prebiehal na pozadí témy intervencie NATO v Srbsku v roku 1999. Téma „intervencia NATO“, ku ktorej sa vyjadrovali poslanci všetkých politických strán okrem IS-HZDS, pozostávala z kritiky zo strany vládnej koalície na adresu opozičných zoskupení pre otvorenie vzdušného priestoru jednotkám NATO v roku 1999.⁸ Rozhodnutie vlády SR v roku 1999 pripomínal aj pôvodný návrh vládnej koalície (č. 248), podľa ktorého toto rozhodnutie prispelo k destabilizácii regiónu (zmienka

⁶ Zakladateľ a predseda strany R. Fico pred tým, ako stranu SMER-SD založil, pôsobil ako poslanec strany SDL.

⁷ Národná rada SR obdržala až päť návrhov na uznesenie ohľadom kosovskej otázky. Jeden z dielne SNS (z 9. 2. 2007, číslo parlamentnej tlače 205, neskôr stiahnutý v prospech spoločného koalíčného návrhu), jeden od SDKÚ-DS s podporou KDH (z 2. 3. 2007, čpt. 226, návrh bol po hlasovaní za návrh vládnej koalície stiahnutý z rokovania navrhovateľmi), ďalej návrh SMK (z 2. 3. 2007, čpt. 229), od SMER-SD (s dátumom 20. 3. 2007, čpt.. 241, tento návrh bol taktiež stiahnutý navrhovateľmi), a nakoniec návrh na Vyhlásenie Národnej rady Slovenskej republiky k riešeniu budúceho štatútu srbskej provincie Kosovo od skupiny (koaličných) poslancov z 27. 3. 2007 (čpt. 248), ktorý nakoniec Národná rada po prijatí pozmeňovacích návrhov poslanca KDH F. Mikloška aj schválila. Toto vyhlásenie NR SR vyjadruje presvedčenie, že „úplná a ničím neobmedzená nezávislosť provincie Kosovo nie je v záujme stability regiónu.“

⁸ NATO žiadalo otvorenie slovenského vzdušného priestoru za účelom intervencie do konfliktu v Kosove, ktorá mala ukončiť etnické násilie medzi Srbmi a kosovskými Albáncami. Jednotky NATO sa pri tejto akcii zamerali najmä na ostreľovanie srbských cieľov.

o roku 1999 bola z konečného Rozhodnutia vlády nakoniec prijatím pozmeňujúcich návrhov F. Mikloška vyňatá).

Spojenie zahraničnej témy s témami domácimi nie je nezvyčajné, no v tomto prípade je zaujímavý jeho cieľ. Tento krok prvej vlády Mikuláša Dzurindu totiž poslanci vládnej koalície v rozprave o Kosove v roku 2007 pripomínali nie napríklad ako dôkaz neschopnosti vtedajšej vlády čeliť tlaku z NATO alebo neschopnosti hájiť záujmy Slovenska voči medzinárodnému tlaku, ale ako dôkaz nepriateľského vzťahu vtedy vládnuvších strán voči Srbsku a Srbom. Téma intervencie NATO v roku 1999 celej parlamentnej rozprave o Ahtisaariho pláne a Kosove jasne dominovala a stala sa z nej akási súťaž o to, ktorej zo strán ležia a ležali záujmy Srbska na srdci najviac.

Táto téma rozdelila slovenské parlamentné strany v roku 2007 na dva tábory. Na jednej strane stáli politické strany, ktoré sa v roku 1999 podieľali na vládnutí – SDKÚ-DS, KDH a SMK. Tieto strany rozhodnutie vlády o otvorení vzdušného priestoru jednotkám NATO spätne obhajovali ako nevyhnutné pre ukončenie masívneho porušovania ľudských práv v Kosove. Na druhej strane stáli SMER-SD a SNS, ktoré v tomto rozhodnutí videli dôkaz negatívneho postoja SDKÚ-DS, KDH a SMK voči Srbsku. Napríklad R. Rafaj (SNS) zdôrazňoval, že „SNS si uvedomovala od samého počiatku nespravodlivosť, ktorá voči Srbom zo strany medzinárodného spoločenstva bola evidentná už od rozpadu Juhoslávie.“ V reakcii na výhrady ohľadom „protisrbského konania“ bývalý minister zahraničných vecí a poslanec za SDKÚ-DS E. Kukan na obranu daného rozhodnutia pripomenul, že slovensko-srbské vzťahy ním neutrpeli: „Vtedajšia vláda v Belebrade neprerušila s nami diplomatické styky, po celý čas mali tu v Bratislave svoje veľvyslanectvo na čele so chargé d'affaires a nikdy potom vtedajšej vláde Slovenskej republiky nevyčítali to, čo urobila, tak ako nám to vy tu teraz vyčítate. A vždy sme mali s vládou Srbska veľmi dobré vzťahy.“

Zaujímavý bol v tomto prípade aj postoj KDH, ktorého poslanci na jednej strane dané rozhodnutie vlády z roku 1999 obhajovali, keď napríklad V. Palko vo svojom prejave vyjadril názor, že vyhánaniu Albáncov z Kosova sa dalo zabrániť len intervenciou NATO, no na druhej strane ten istý poslanec spolu s D. Lipšicom pripomínali, že za daný návrh na otvorenie vzdušného priestoru SR pre jednotky NATO nezahlasoval len jediný minister, a to bol minister za KDH, Ján Čarnogurský.

5. Otázka suverénnej štátnosti v parlamentnej rozprave na Slovensku: Hlavné zistenia

Podmienky štátnosti, ktoré dominovali parlamentnej rozprave o budúcom štatúte Kosova, sa líšili od klasických podmienok, predstavených v Konvencii z Montevidea, a do veľkej miery aj od podmienok moderných, z ktorých si poslanci NR SR vybrali iba niektoré. Prvou z identifikovaných a najčastejšie sa vyskytujúcich podmienok štátnosti v parlamentnej rozprave o budúcnosti Kosova je princíp dodržiavania medzinárodného práva, ale iba v súvislosti so vznikom daného štátu, nie s jeho ďalším fungovaním. Druhou podmienkou je princíp zachovania geopolitickej stability, ktorá nemôže byť vznikom nového štátu ohrozená (teda otázka vzniku medzinárodného precedensu). Treťou témou je princíp ochrany základných ľudských práv a slobôd. Okrem týchto troch princípov rezonovali v súvislosti so štátnosťou Kosova ešte témy týkajúce sa Srbska a Kosova nie z pohľadu medzinárodného práva, ale z pohľadu ich identity. Táto téma má dva rozmery. Prvým je identita Srbska ako štátu, s ktorým malo Slovensko

a Slováci historicky nadštandardné vzťahy, a druhým je náboženská identita prevažne islamského Kosova.

Používanie tém týkajúcich sa medzinárodného práva, ochrany ľudských práv a identity ako argumentov v diskusii o budúcom štatúte Kosova jednotlivými stranami znázorňujú nasledujúce dve tabuľky. Tabuľka 1 zachytáva argumentáciu politických strán, teda či strana danú tému v rozprave použila, a identifikuje strany, ktoré používali v rozprave dané témy najčastejšie. V tabuľke 2 je zobrazená intenzita argumentácie strán jednotlivými témami.

Tabuľka 1: Výskyt tém v argumentácii jednotlivých politických strán

Strana / téma	Medzinárodné právo	Geopolitická stabilita	Ochrana ľud. práv	Etnická príbuznosť	Náboženská otázka
ES-HZDS	/	*	*	*	*
KDH	*	*	**	**	*
SDKÚ-DS	**	*	*	*	/
SMER-SD	*	*	/	/	/
SMK	/	*	*	/	/
SNS	*	**	*	*	**

Legenda: / táto téma nebola danou stranou použitá

* táto téma bola danou stranou použitá

** daná strana argumentovala touto témou najviac zo všetkých strán

Tabuľka 2: Intenzita argumentácie strán jednotlivými témami

Strana / téma	Medzinárodné právo	Geopolitická stabilita	Ochrana ľudských práv	Etnická príbuznosť	Náboženská otázka	Intervencia NATO
ES-HZDS	/	*	*	*	**	/
KDH	*	*	***	**	*	**
SDKÚ-DS	***	**	*	*	/	***
SMER-SD	**	**	/	/	/	***
SMK	/	**	**	/	/	*
SNS	**	**	**	**	**	**

Legenda: / táto téma nebola danou stranou použitá

* táto téma sa v argumentácii danej strany vyskytovala raz

** táto téma sa v argumentácii danej strany vyskytovala viackrát

*** táto téma/témy výrazne dominovala/li argumentácii danej strany

Politické strany na Slovensku teda v otázke uznania argumentovali najmä medzinárodným právom, medzinárodnou stabilitou, ochranou ľudských práv a identitou a náboženskou príslušnosťou Kosova a Srbska. Ktoré témy dominovali argumentácii jednotlivých strán?

ES-HZDS prostredníctvom poslanca J. Haleckého, ktorý v rozprave vystúpil ako jej jediný zástupca, vyjadrovala najmä nedôveru voči Spojeným štátom, obavy zo vzniku moslimského štátu v Európe, a obavy o stabilitu v Európe kvôli precedensu, ktorým sa môže osamostatnenie Kosova stať. Medzi témami používanými v parlamentnej rozprave však v prípade ES-HZDS absentuje inak jedna z najčastejšie používaných tém, ktorou je intervencia NATO v roku 1999.

Poslanci KDH zdôrazňovali v parlamentnej rozprave najmä tri oblasti. Argumentom tejto strany proti podpore Ahtisaariho plánu jasne dominovala téma súčasnej situácie v Srbsku a v Kosove a potreba zabezpečenia ochrany ľudských práv v tejto oblasti. Nasledovalo zdôrazňovanie historicky priateľských vzťahov a vzájomnej pomoci medzi Slovákmi a Srbmi, a rok 1999 a rozhodnutie vlády SR o otvorení vzdušného priestoru jednotkám NATO na intervenciu v Kosove. Naopak najmenej sa KDH z týchto tém zaoberalo medzinárodným právom.

Opakom priorít strany KDH boli témy zdôrazňované SDKÚ-DS, ktorej poslanci venovali často používanej téme iných strán, ktorou je situácia v Kosove a potreba zabezpečenia ochrany ľudských práv, najmenej pozornosti zo všetkých strán.⁹ Naopak, najviac zo všetkých sa poslanci SDKÚ-DS venovali otázke medzinárodného práva, ktorá ich argumentácii spolu s témou intervencie NATO dominovala, a tiež medzinárodnej stabilite.

Najčastejšie používanými témami poslancov SMER-SD, identifikovanými aj v argumentácii ostatných strán, bola intervencia NATO v roku 1999, medzinárodná stabilita a vytvorenie precedensu. Argumenty a pozícia SMERu-SD boli najmenej rázne zo všetkých politických strán. Poslanci tejto strany neargumentovali ani povinnosťou Slovenska zastat' sa Srbska, ako napríklad poslanci SNS, ani postavením a porušovaním ľudských práv Srbov v Kosove, ako poslanci za KDH, ani medzinárodným právom, ako poslanci SDKÚ-DS. Pozícia strany SMER-SD bola v parlamentnej debate o budúcnosti Kosova vyhranená najmenej zo všetkých politických strán.

Strana maďarskej koalície (SMK) je jedinou politickou stranou, ktorá v Národnej rade vyslovila presvedčenie, že samostatnosť Kosova je vhodným riešením situácie, a na rokovaní predložila návrh na vyhlásenie NR SR, v ktorom vyjadruje plnú podporu Ahtisaariho plánu, ktorý J. Berényi videl ako „v súčasnosti jediné možné riešenie pre Kosovo“. Hoci SMK narába s rovnakými témami alebo východiskami ako všetky ostatné politické strany, ich argumenty a teda aj závery sú od zvyšku parlamentných strán diametrálne odlišné. Okrem troch hlavných tém – medzinárodná stabilita, podpora medzinárodných inštitúcií¹⁰ a solidarita s menšinovým obyvateľstvom – sa J. Berényi taktiež nevyhol ani téme intervencie NATO.

Poslanci SNS v rozprave Národnej rady o budúcnosti Kosova zdôrazňovali predovšetkým (negatívnu) úlohu veľmocí, respektíve USA, pri riešení otázky Kosova, a intervenciu NATO v roku 1999 a jej dopad na Srbsko. Okrem týchto tém poslanci SNS do rozpravy vniesli aj otázku vytvorenia precedensu z riešenia navrhnutého v Ahtisaariho pláne a kritiku súčasných pomerov v Kosove v súvislosti s nedostatočnou ochranou práv srbského obyvateľstva. Poslanci SNS sa vo

⁹ Konkrétne sa k tejto téme vyjadril iba jeden z poslancov strany.

¹⁰ Slovensko by podľa SMK malo vysloviť podporu Ahtisaariho plánu a tým tieto medzinárodné inštitúcie podporiť a pomôcť posilniť ich postavenie. Odmietnutím Ahtisaariho plánu Slovensko podľa J. Berényiho „de facto napomáha k oslabeniu medzinárodných organizácií, ktorých je členom a ktoré garantujú udržiavanie mieru a stability vo svete vrátane strednej Európy“.

svojich prejavoch a poznámkach najviac zo všetkých parlamentných strán venovali otázke medzinárodnej stability a taktiež najčastejšie prezentovali otázku Kosova ako otázku náboženskú.

Všetky politické strany dávali v parlamentnej rozprave dôraz na rozličné princípy, tieto princípy však päť zo šiestich strán priviedli ku komplementárnym výsledkom, keď sa zhodli na tom, že vznik nezávislého Kosova nie je v súlade so záujmami Slovenska. Poslanci všetkých strán sa vo svojich prejavoch dotýkali otázky medzinárodnej stability a jej potenciálnemu ohrozeniu vznikom samostatného Kosova, či už na túto možnosť upozorňovali alebo ju odmietali (SMK). Na základe toho môžeme usúdiť, že obavy o medzinárodnú stabilitu, ktorú by mohol precedens zo vzniku nového štátu bez súhlasu materského štátu narušiť, boli pre slovenskú politickú scénu najvplyvnejšie.

6. Zhodnotenie výsledkov analýzy: Podmienky štátnosti na Slovensku

Analýza tém objavujúcich sa v parlamentnej rozprave ukázala, že podmienky uznania suverénneho štátu podľa parlamentných politických strán na Slovensku neodrážajú klasické podmienky štátnosti definované v Konvencii z Montevidea. Tieto sa nezaoberajú otázkou legálneho vzniku štátov, čo je otázka, ktorá politikov na Slovensku zaujímala najviac. V parlamentnej rozprave sa objavovali skôr moderné podmienky štátnosti.

Ďalším zistením je, že slovenské politické strany neboli v otázke Kosova rozdelené na základe delenia na pravicové a ľavicové¹¹, a ani príslušnosť ku koalícii či opozícii nebola v tomto prípade kľúčová. Nesúhlas s konečným osamostatnením sa Kosova vyjadrili okrem SMK politické strany naprieč politickým spektrom, a požívali pri tom podobné argumenty, rozdiel medzi nimi bol skôr iba v dôraze a v dôležitosti, ktoré jednotlivé strany týmto témam prikladali. Najčastejšie používanou a preto najdôležitejšou podmienkou štátnosti pre slovenskú politickú elitu je geopolitická stabilita a s ňou súvisiaca podmienka vzniku nového štátu v súlade s medzinárodným právom. Druhou najdôležitejšou a najčastejšie spomínanou témou, respektíve podmienkou uznania suverénneho štátu, bolo zabezpečenie ochrany základných ľudských práv a slobôd v Kosove, nasledovaná predstavou o špeciálnom vzťahu medzi Slovenskom a Srbskom. Ako najmenej dôležitá podmienka štátnosti z parlamentnej rozpravy vyšla náboženská príslušnosť nového štátu, teda téma, ktorá bola spomedzi najčastejšie sa objavujúcich tém v parlamentnej rozprave o budúcom štatúte Kosova používaná stranami najmenej.

a. Medzinárodné právo

Nesúlads spôsobu vzniku Kosova ako samostatného štátu s medzinárodným právom bolo podľa stanoviska Ministerstva zahraničných vecí SR ku Kosovu hlavným (a zároveň jediným) dôvodom pre odmietavé stanovisko Slovenska voči kosovskej samostatnosti. Slovenské politické strany v debata o budúcnosti Kosova argumentovali v súvislosti s medzinárodným právom najmä nesúlados odtrhnutia sa Kosova a jeho uznania s Chartou OSN a Helsinskou dohodou, ktoré garantujú integritu štátov a nedotknuteľnosť ich hraníc, porušením rezolúcie BR OSN 1244/99, a faktom, že medzinárodné právo nepriznáva národnostným menšinám právo na sebaurčenie.

Najväčším problémom je pre slovenské politické strany spôsob „vzniku“ Kosova, ktoré vyhlásilo svoju samostatnosť proti vôli Srbska. Od toho sa nesúlads s medzinárodným právom, na

¹¹ Pretože SMER-SD, ktorá sa ako jediná relevantná strana na slovenskej politickej scéne hlási k sociálno-demokratickému programu, zaujala k otázke Kosova rovnaký postoj ako strany SDKÚ-DS a KDĽ, ktoré sa zaraďujú medzi stredo-pravé strany.

ktorý poukazovali KDĽ, SDKÚ-DS, SMER-SD a SNS, odvíja.¹² Napríklad poslanci SDKÚ-DS videli v nesúhlase srbskej strany so samostatnosťou Kosova zároveň dôvod potenciálneho ohrozenia bezpečnosti v regióne do budúcnosti. „Riešenie vzťahov medzi Belehradom a Prištinou, ktoré sa nenarodí v Belebrade (...)“ nebude podľa M. Dzurindu „... ani dobré a nebude ani udržateľné“. Z dôvodovej správy k návrhu koalíčných poslancov na vyhlásenie NR SR (čpt. 248) vyplýva, že toto videnie zdieľajú aj poslanci troch koalíčných strán, ĽS-HZDS, SMER-SD a SNS. V tejto dôvodovej správe sa okrem iného píše, že „Kosovo ani Srbská republika nie sú pripravené na riešenie, ktoré by udelilo štatút nezávislosti Kosova. Úplná a bezpodmienečná nezávislosť Kosova by sama osebe viedla ku konfliktu na Balkáne“.

Okrem porušenia týchto právnych noriem poukazovali poslanci za SMER-SD a SNS na to, že národnostné menšiny nemajú podľa medzinárodného práva právo na sebaurčenie. R. Rafaj zo SNS: „Spojené národy nepriznávajú medzinárodné právo na sebaurčenie menšinám. Tým je to jasne povedané. Ani úplná, ani čiastočná, nijaká suverenita pre menšinu“. B. Zala zo SMERu-SD: „Navyše treba si uvedomiť, že v medzinárodnom práve menšiny nemajú právo na sebaurčenie. To súčasne znamená, že menšiny nemajú právo ani na secesiu, na odtrhnutie sa, na nezávislosť, prípadne na spojenie sa s nejakým iným štátom, s nejakou inou krajinou alebo s inými menšinovými skupinami v inom štáte.“

Zistenie, že medzi argumentmi proti podpore Ahtisaariho plánu dominovali argumenty založené na medzinárodnom práve nad argumentmi založenými na etnicite, sa zdá byť v rozpore s prevládajúcim názorom predstaveným v úvode, podľa ktorého boli motiváciou slovenských politických strán pre neuznanie Kosova obavy z toho, že jeho uznanie by mohlo byť príkladom pre maďarskú menšinu žijúcu na Slovensku. V samotnej parlamentnej rozprave na možnú súvislosť medzi kosovským prípadom a Slovenskom poukazovali iba poslanci SNS, žiadna iná strana tieto prípadné obavy nevyslovila nahlas, okrem SMK, ktorá túto možnosť explicitne vylúčila.

b. Ľudské práva

Nedostatočná (alebo žiadna) ochrana práv srbského obyvateľstva žijúceho na území Kosova vystupovala v slovenskej parlamentnej rozprave ako jeden z hlavných argumentov proti podpore Ahtisaariho plánu, ktorý mal, paradoxne, tento problém vzťah a spolunažívania medzi albánskou väčšinou a približne sedempercentnou srbskou menšinou v Kosove riešiť.

Dôraz, ktorý slovenské politické strany kládli na problematiku dodržiavania ľudských práv, sa opäť môže zdať byť do istej miery prekvapujúci, pretože táto téma na prvý pohľad taktiež nesúvisí ani s etnicitou ani s ideou slovanskej vzájomnosti. Poslanci však v rozprave nepoukazovali na nedostatočnú ochranu ľudských práv a bezpečnosť v Kosove všeobecne,¹³ ale vždy v súvislosti s tam žijúcou srbskou menšinou. A hoci pri argumentácii ľudskými právami nepoužívali priamo ani princíp etnicity ani slovanskej vzájomnosti, opäť sa tu dá rozpoznať preferovanie práv Srbov nad právami albánskeho obyvateľstva. A či to bolo z princípu etnickej príbuznosti, slovanskej vzájomnosti alebo historického priateľstva medzi Slovákmi a Srbmi, nie je v tomto prípade dôležité.

Problematike ochrany ľudských práv sa venovali poslanci ĽS-HZDS, KDĽ, SDKÚ-DS, SNS, a spomenula ich aj SMK. Poslanec J. Halecký za ĽS-HZDS vyjadril obavy, že zabezpečenie

¹² Pretože podľa Charty OSN aj podľa Helsinskej dohody môže nový štátny celok vzniknúť na území iného štátneho celku len s jeho súhlasom.

¹³ Okrem P. Hrušovského (KDĽ), ktorý v rámci tejto témy zdôrazňoval rozšírenie organizovaného zločinu v Kosove.

ochrany Srbov v samostatnom Kosove nebude pre „*mentalitu novovznikajúceho štátneho útvaru*“ možné ani teoreticky. Poslanec za SDKÚ-DS A. Slafkovský zase upozorňoval na nutnosť dlhodobej prítomnosti medzinárodných bezpečnostných síl v Kosove na zabezpečenie ochrany srbského etnika, aby bola umožnená, podľa jeho vlastných slov, „*existencia aj srbskému etniku, aj albánskeму etniku*“. Poslanec za SNS E. Vestenický upozorňoval na ničenie srbských náboženských a kultúrnych pamiatok „*albánskymi polovojenskými jednotkami*“ a násilie páchané na Srboch, ktorí sú nútení žiť v uzavretých enklávach „*v ťažkých životných podmienkach pod stálou hrozbou násilia*“. Najviac sa však problematike ochrany ľudských práv v Kosove venovali poslanci za KDĽ. Vtedajší predseda hnutia P. Hrušovský taktiež upozorňoval na situáciu srbských utečencov z Kosova, ktorí sa po roku 1999 nemohli vrátiť do svojich domovov z obavy o svoju bezpečnosť: „*(...) nemôžeme sa tváriť, že ľudské právo na návrat 230-tisíc utečencov nás nezaujímá a rovnako nás nezaujímá ľudské právo na bezpečnosť života, zdravia a majetku ďalších 10-tisíc obyvateľov Kosova, ktorých aspoň aké také ľudské práva musia chrániť medzinárodné vojenské jednotky*.“

Tak, ako v prípade medzinárodného práva, je aj princíp, ktorý sa dá označiť ako schopnosť a ochota nového štátu zabezpečiť ochranu základných ľudských práv a slobôd, potenciálne aplikovateľný aj na iné prípady, ktoré sa v budúcnosti vyskytnú.

c. Špeciálny vzťah Slovenska so Srbskom

Parlamentná rozprava o budúcnosti Kosova okrem toho, že stanovila postoj Slovenska ku Kosovu, tiež nepriamo vytvorila slovenské vnímanie Srbska a Kosova. Srbská republika je podľa tohto vnímania štát, na ktorom bola spáchaná krivda¹⁴ a Slovensko sa musí postaviť na jeho stranu, pretože ho k tomu zaväzuje vzájomné tradičné priateľstvo a dobré vzťahy viditeľné aj na tom, že Srbsko (resp. neskôr Juhoslávia) sa pri dôležitých udalostiach (rok 1848, 1938 aj 1968) postavilo na stranu Slovenska, resp. v minulosti na stranu Československa (podľa predstaviteľov KDĽ, SDKÚ-DS a SNS). Napríklad M. Dzurinda zo SDKÚ-DS pripomenul, že v roku 1968 pri okupácii Československa „*Srbi (...) dokázali proti vôli celeho komunistického sveta povedať nie a podporiť nás*“. Poslanci SNS apelovali na „*elementárnu vďačnosť za postoje Srbov k nám samým Slovákom v histórii*“. Taktiež pripomenuli rok 1848, keď sa „*Srbi na strane Slovákov postavili proti utláčateľským Maďarom*“, rok 1918, keď Juhoslávia ako prvá uznala Československú republiku, rok 1968, v ktorom sa „*Juhoslávia nekompromisne postavila proti okupácii Československa vojskami Varšavskej zmluvy*“, aj pomoc Slovákom, ktorí emigrovali cez Juhosláviu (všetko J. Slota).

Na druhej strane, Kosovo bolo predstaviteľmi parlamentných strán vnímané a prezentované prevažne negatívne. Predstavitelia rôznych politických strán, koalíčných aj opozičných, aj v tomto prípade používali rovnaké argumenty pre tvrdenie, že vznik samostatného Kosova nie je v súlade so záujmami Slovenska. Najčastejšie používaným argumentom v tejto súvislosti bolo nedostatočné dodržiavanie ľudských práv srbského obyvateľstva na území Kosova, najmä v súvislosti s neumožnením návratu nealbánskym utečencom (ĽS-HZDS, KDĽ, SNS) a etnicky motivované násilie, kvôli ktorému musia na bezpečnostnú situáciu dohliadať medzinárodné bezpečnostné zložky (ĽS-HZDS, KDĽ, SDKÚ, SNS). Navyše je Kosovo podľa predstaviteľov týchto strán kontrolované mafiou a organizovaným zločinom, a preto predstavuje hrozbu pre bezpečnosť iných európskych štátov (KDĽ, SNS).

¹⁴ Tým, že niektoré krajiny podporujú osamostatnenie sa jeho provincie bez jeho súhlasu.

Prostredníctvom témy intervencie NATO v Srbsku v roku 1999¹⁵ sa navyše z rozpravy o budúcom štatúte Kosova stala akási súťaž o to, ktorej politickej strane ležia na srdci záujmy Srbskej republiky najviac. Do tejto súťaže sa nezapojili len SMK a LS-HZDS, prvá kvôli obhajobe samostatného Kosova a druhá preto, že táto téma v prejavoch jej poslancov absentovala.

Strany SMER-SD a SNS interpretovali rozhodnutie prvej Dzurindovej vlády o otvorení slovenského vzdušného priestoru jednotkám NATO na intervenciu do Kosova ako dôkaz negatívneho postoja vtedajších koalíčných strán voči Srbsku, a zdôrazňovali kontinuitu ich vlastného priateľského postoja voči tejto krajine.

Naopak SDKÚ-DS a KDĽ, ktoré mali v prvej Dzurindovej vláde personálne zastúpenie, takúto interpretáciu odmietali a argumentovali masívnymi porušovaniami ľudských práv v Kosove. A boli to práve strany KDĽ a SDKÚ-DS, ktoré najviac zdôrazňovali dôležitosť kosovskej otázky pre Slovensko a ktoré tiež v rozprave proklamovali súčasný vzťah medzi Srbskom a Slovenskom, kým SNS a LS-HZDS zdôrazňovali najmä historické vzťahy. Podľa D. Lipšica z KDĽ je Slovensko „[n]ajbližším spojencom Srbska v Európskej únii“; M. Dzurinda sa potom vo svojom prejave pýtal, „ *kto má Srbsku rozumieť viac z členských krajín Európskej únie ako my?* “

Otázkou je, prečo bola téma Kosova pre slovenskú politickú scénu taká dôležitá, že si vyslúžila rokovanie v Národnej rade, že Slovensko dodnes napriek tlakom z Európskej únie odmieta svoj názor voči Kosovu zmeniť, a že sa hlavnou témou v rozprave stalo osem rokov staré rozhodnutie vlády; a tiež prečo sa slovenské politické strany predhánali v tom, ktorá z nich záujmom Srbska najlepšie rozumie a najlepšie je obhajuje.

Odpovede, ktoré môžeme nájsť v niektorých analýzach otázky Kosova na Slovensku (napríklad Samson 2007; Mesežnikov 2000), vysvetľujú dôležitosť kosovskej otázky na Slovensku etnicitou, resp. maďarskou kartou a ideou slovanskej vzájomnosti, ktorá v slovenskej spoločnosti pretrváva a prejavuje sa náklonnosťou a zhovievavým postojom Slovákov voči Srbom. Politické strany na Slovensku si podľa tejto logiky mali zvoliť odmietavý postoj voči Ahtisaariho plánu na základe tohto vnímania Srbska v slovenskej spoločnosti, aby si získali jej podporu (Mesežnikov 2007: 1).

Predpoklady tejto argumentácie, teda kladné vnímanie Srbska na Slovensku a zdôrazňovanie slovanskej vzájomnosti politickými stranami, však táto analýza nepotvrdila. Zo šiestich politických strán, ktoré sa zúčastnili parlamentnej debaty o Kosove, zdôrazňovali princíp slovanskej vzájomnosti ako princíp pre rozhodovanie sa Slovenska o Kosove len LS-HZDS (v menšej miere) a SNS (vo väčšej miere).

Tieto vysvetlenia ďalej predpokladajú (aspoň reziduálnu) existenciu idey slovanskej vzájomnosti v slovenskej spoločnosti, ktorej prejavom má byť pozitívne vnímanie Srbov na Slovensku. Prieskumy verejnej mienky tomu však nenasvedčujú. Napríklad prieskum Eurobarometra z roku 2006 ukazuje, že Slováci neboli naklonení srbskému členstvu v EÚ viac ako napríklad členstvu susedného Chorvátska.¹⁶ Podľa Samsona (2007: 1) bola pritom slovenská (prevažne katolícka) verejnosť v roku 1999 naklonená (pravoslávne) Srbsku viac ako

¹⁵ Vid' tabuľku 2.

¹⁶ Súhlas so vstupom Chorvátska vyjadrilo až 83 % respondentov, kým v prípade Srbska odpovedalo na danú otázku kladne iba 56 %. A kým so vstupom Chorvátska do EÚ nesúhlasilo iba 8% opýtaných, v prípade Srbska to bolo až 32 %.

(katolíckym) Chorvátom. Vyššiu podporu vstupu do EÚ Srbsku preukázali napríklad respondenti v Dánsku alebo vo Švédsku.

Lepšie ako princíp slovanskej vzájomnosti, pre ktorého existenciu v slovenskej spoločnosti nemáme priamy dôkaz, sa postoje politických strán dajú vysvetliť či už historickými priateľskými vzťahmi medzi Slovenskom a Srbskom, ktoré v parlamentnej rozprave zdôrazňovali aj poslanci väčšiny politických strán, alebo súčasnými, modernými vzťahmi medzi týmito dvoma krajinami. Na základe počtu a objemu projektov slovenskej hospodárskej pomoci je Srbsko pre Slovensko jednoznačne prioritnou krajinou. Hoci je dlhoročne deklarovanou prioritou slovenskej zahraničnej politiky celý región západného Balkánu, najviac finančných prostriedkov, ako aj celkový najväčší počet projektov uskutočnených organizáciou Slovak Aid, bolo práve na území Srbskej republiky (SLOVAKAID 2014). Pri vzájomných slovensko-srbských vzťahoch je tiež dôležité pripomenúť aj to, že najväčšia historická slovenská menšina žije práve v Srbsku, v provincii Vojvodina, kde podľa posledného sčítania ľudu v roku 2011 žilo podľa Štatistického úradu Srbskej republiky približne 50 000 Slovákov, a kde je jedným z úradných jazykov aj slovenčina.

d. Náboženstvo

A nakoniec, téma náboženstva nebola pre vývoj a výsledky parlamentnej rozpravy podstatná. Tomu nasvedčuje aj fakt, že sa tejto téme venovali síce až tri strany, ale KDH iba okrajovo.¹⁷ Z toho vyplýva, že predstavitelia politickej elity na Slovensku neprikladajú prítomnosti islamu v Európe dôležitosť a nepovažujú ho za takú hrozbu, ako napríklad ohrozenie medzinárodnej stability vytvorením medzinárodného precedensu odtrhnutia územia obývaného etnickou menšinou od materského štátu bez jeho súhlasu. Náboženská podmienka nebola ani tak podmienkou štátnosti v pravom zmysle slova, skôr sa v parlamentnej rozprave používala ako ďalší dôvod proti samostatnému Kosovu a tak, ako aj téma vzťahov medzi Slovenskom a Srbskom, je preto aj ona viazaná na daný kontext..

Poslanec za IŠ-HZDS J. Halecký v tomto zmysle zdôrazňoval úlohu kresťanstva „ako štátneho a mocenského aspektu“, oproti ktorému dáva možnosť vzniku moslimského štátu v Európe, ktorý predstavuje novú situáciu: „Myslím si, že vytvorenie islamského štátu v Európe je niečo, na čo nie sme ani psychicky, ale ako vidíme ešte ani vyhláseniami pripravení, aký postoj k tomu zaujať“. Poslanec P. Gabura z KDH reflektoval obe roviny náboženského problému. „Spor o Kosovo“ vníma ako „zápas medzi ortodoxnými Srbmi a albánskymi moslimami“, a zároveň dodáva, že uznanie Kosova nie je v záujme Slovenskej republiky, pretože podľa jeho slov „nie je správne posilňovať pozície islamu v Európe“. Bývalý predseda SNS J. Slota a poslanec E. Vestenický potom upozorňovali na bezpečnostné riziko spojené so vznikom moslimského štátu v Európe a na nebezpečenstvo islamského terorizmu v Kosove. Osamostatnenie Kosova interpretoval predseda SNS ako „legalizáciu“ Al-Kaidy v srdci Európy. Podobný názor ako predseda strany prejavil aj poslanec E. Vestenický, podľa ktorého sa Kosovo (aj s Albánskom) „môžu stať bázou islamistických extrémistov, pretože obe krajiny doteraz nie sú a kvôli moci rodinných klanov dlho ešte nebudú pod skutočnou demokratickou kontrolou štátnych inštitúcií“.

¹⁷ Vid' tabuľky 1 a 2 a tabuľku 4.

e. Porovnanie s klasickými a modernými predpokladmi štátnosti

Klasické predpoklady štátnosti, definované v Dohode z Montevidea (1933) sú založené na štyroch podmienkach: permanentná populácia, definované územie, vláda a schopnosť vstúpiť do vzťahu s inými štátmi. Ani jedna z parlamentných strán však tieto podmienky alebo predpoklady v slovenskej parlamentnej rozprave nepoužila, a preto sa v nej neobjavovali.

Z moderných podmienok štátnosti predstavených v prvej sekcii – nezávislosť a suverenity nového štátu, jeho legitimita, permanencia, ochota a spôsobilosť dodržiavať medzinárodné právo, a uznanie ostatnými štátmi – sa v tejto debate vyskytovali len ochota a spôsobilosť dodržiavať medzinárodné právo a legitimita v zmysle súladu vzniku nového štátu s princípmi medzinárodného práva. Žiaden z poslancov Národnej rady SR napríklad nespochybnil faktickú nezávislosť Kosova od Srbska alebo jeho suverenity. Podmienka uznania ostatnými štátmi v debate tak isto nerezonovala, pravdepodobne však preto, lebo Kosovo vyhlásilo svoju nezávislosť od Srbska až vo februári roku 2008, a v dobe konania skúmanej parlamentnej rozpravy (marec 2007) sa aj samé považovalo oficiálne za súčasť Srbska.

7. Kosovo a politické strany na Slovensku: vývoj, argumenty a deliace línie

Pri porovnaní argumentov, ktoré skúmané strany používali v rokoch 1999 a 2007 zistíme, že do veľkej miery ostali rovnaké. SKDÚ sa v roku 2007 tak, ako SDK v roku 1999, stavala do pro-atlantickej a pro-európskej pozície, keď zdôrazňovala potrebu aktívneho angažovania Európskej únie v Kosove. Poslanci za KDĽH v roku 1999 tak, ako v roku 2007 zdôrazňovali najmä porušovanie ľudských práv v Kosove, a SNS zastávala protiamerický a výrazne prosrbský postoj ako v roku 1999, tak aj v roku 2007.¹⁸ Jedinou výnimkou je ĽS-HZDS, ktorej kritika sa v roku 1999 orientovala najmä na „nesvojprávnosť“ Slovenska pri rozhodovaní o zahraničných otázkach (Mesežnikov 2000: 5), kým v roku 2007 jej argumentom dominoval protiamerický postoj a obavy o medzinárodnú stabilitu.

Na základe akej deliacej línie rozdelilo Kosovo politické strany na Slovensku? V roku 2007 téma Kosova nerozdelila politické strany na Slovensku na základe koalíčno-opozičnej deliacej línie tak, ako v roku 1999, kedy opozícia (SNS a ĽS-HZDS) obhajovala konanie Srbska v Kosove a koalícia zase intervenciu NATO. V tomto prípade vyjadrili nesúhlas s Ahtisaariho plánom strany zastupujúce vládnu koalíciu aj opozíciu.

Tabuľka 3 ponúka podrobné znázornenie tém a argumentov, ktorým sa politické strany v rámci jednotlivých tém venovali,¹⁹ a tabuľka 4 reflektuje prieniky v témach medzi jednotlivými

¹⁸ Dominantnou témou zdôrazňovanou poslancami SNS v parlamentnej rozprave o budúcom štatúte Kosova v roku 2007 bol práve protiamerický postoj. V rámci tejto témy poslanci SNS zdôrazňovali najmä kritiku pôsobenia USA v Kosove, (napríklad A. Belousovová v rozprave vyhlásila, že riešeniam Spojených štátov neverí, pretože „... tam, kde Spojené štáty americké zasiahli v záujme demokracie, tam, obrazne povedané, dlhú dobu tráva nerastie“) a poukazovali na „strategický záujem“ USA na Balkáne, v záujme ktorého Spojené štáty preferujú albánsku stranu a podporujú riešenie nespravodlivé pre Srbsko.

¹⁹ V kolónke *Iné* sú obsiahnuté iné argumenty, ktoré v rámci jednotlivých tém spomenuli dané strany, ako sú tie najčastejšie sa opakujúce. V téme *Medzinárodné právo* strana SDKÚ argumentovala nebezpečenstvom pre medzinárodné právo vyplývajúce zo vzniku štátov na etnickom princípe. V téme *Geopolitická stabilita* ĽS-HZDS upozorňovala na možné spojenie Kosova s Albánskom a jeho možné dôsledky, SDKÚ na to, že riešenie prijaté bez súhlasu srbskej strany sa môže stať zárodokom ďalšieho konfliktu v regióne, a SMK upozorňovala na potrebu čo najrýchlejšieho riešenia kosovskej otázky s ohľadom na možnú masovú migráciu albánskeho obyvateľstva do iných štátov, ak k takémuto riešeniu nedôjde. A v téme *Ľudské práva* argumentovala KDĽH aj celkovou nelichotivou bezpečnostnou situáciou v Kosove s ohľadom na problémy súvisiace s organizovanou kriminalitou v Kosove (viď sekcia 4).

stranami. Z tabuľky 3 je zrejmé, že najviac tém a argumentov obsiahli strany SNS a KDĽ, a najmenej táto téma zasiahla strany SMER-SD a SMK.

Z tabuľky 4 môžeme vyčítať prieniky medzi šiestimi skúmanými politickými stranami v jednotlivých témach. Najmenej prienikov, resp. žiaden prienik v témach neexistuje medzi koalíčnými stranami SMER-SD a ĽS-HZDS. To znamená, že poslanci týchto dvoch strán v rozprave nezdôrazňovali rovnaké témy a svoj (hoci rovnaký) postoj nepodkladali rovnakými argumentmi. Naopak, najviac spoločných tém a argumentov mali koalíčná SNS a opozičná KDĽ. Tieto dve strany našli spoločnú reč až v šiestich prípadoch.²⁰

²⁰ Tými sú odvolávanie sa na zdroje medzinárodného práva, upozorňovanie na možné nebezpečenstvo pre Slovenskú republiku vyplývajúce z osamostatnenia Kosova, zdôrazňovanie potreby ochrany ľudských práv a Srbov v Kosove, upozorňovanie na nutnosť prítomnosti medzinárodných síl v Kosove, ktoré dohliadajú na bezpečnosť, poukazovanie na diskrimináciu srbských utečencov z Kosova v porovnaní s utečencami albánskej národnosti, a argumentácia neuznania Kosova prostredníctvom odvolávania sa na historické priateľstvo medzi Slováckmi a Srbmi.

Tabuľka 3: Témy a argumenty politických strán na Slovensku

Strana / téma	Medzinárodné právo			Geopolitická stabilita			Ľudské práva				Vzťah SR a Srbska		Náboženstvo
	Charta OSN + Helsinská dohoda	Právo menších na sebaurčenie	Iné	Vytvorenie medzinár. precedensu	Ohrozenie SR	Iné	Ochrana Srbov a ich majetku	Prítomnosť medzinár. síl	Srbskí utečenci	Iné	Historické priateľstvo	Slovanská vzájomnosť	Islam v Európe
HZDS	/	/	/	/	/	*	*	/	/	/	*	*	*
KDH	*	/	/	/	*	/	*	*	*	*	*	/	/
SDKÚ	*	/	*	*	/	*	/	*	/	/	*	/	/
SMER	*	*	/	*	*	/	/	/	/	/	/	/	/
SMK	/	/	/	*	*	*	*	/	/	/	/	/	/
SNS	*	*	/	*	*	/	*	*	*	/	*	*	*

Legenda: / táto téma alebo argument neboli danou stranou použité

* táto téma alebo argument boli danou stranou použité

Tabuľka 4: Prieniky (počet) v témach a argumentoch medzi jednotlivými stranami

	ES-HZDS	KDH	SDKÚ-DS	SMER-SD	SMK	SNS
ES-HZDS	X	**	*		*	****
KDH	**	X	***	**	***	*****
SDKÚ-DS	*	***	X	**	*	****
SMER-SD		**	**	X	**	****
SMK	*	***	*	*	X	**
SNS	****	*****	****	***	**	X

Poznámka: počet hviezdíčiek označuje počet prienikov medzi jednotlivými stranami

Téma Kosova spojila strany naprieč politickým spektrom. Nie je možné identifikovať témy a argumenty charakteristické pre koalíčné alebo opozičné strany, ani na základe údajov v nich zahrnutých nájsť kľúč k prípadným iným deliacim líniám strán. Jedinou výnimkou snáď môžu byť koalíčné strany SNS a ES-HZDS, ktoré ako jediné zdôrazňovali náboženský rozmer kosovskej otázky a princíp slovanskej vzájomnosti. Štyri pravicové strany a jedna ľavicová strana, z ktorých tri tvorili koalíciu a dve opozíciu, napriek vzájomným rozdielom a odlišnej interpretácii minulosti zaujali jednotné stanovisko, a hoci každá z nich zdôrazňovala iné argumenty, spolu vytvorili slovenské chápanie Srbska ako spriateleneho štátu, na ktorom bola zo strany medzinárodného spoločenstva spáchaná krivda, a tiež obraz Kosova ako dysfunkčného celku, ktorého bez medzinárodného dozoru čaká neistá budúcnosť, pretože nie je schopné zabezpečiť fungovanie štátnych orgánov, bezpečnosť menšín žijúcich na svojom území, a ani bezpečnosť vlastných občanov kvôli organizovanému zločinu.

Politické strany na Slovensku môžeme rozdeliť nie na základe argumentov, ale na základe samotného postoja voči Ahtisaariho plánu (a teda postoja voči samostatnému Kosovu). Jedinou líniou, v ktorej otázka Kosova rozdelila slovenskú stranícku scénu, je línia etnická. Na jednej strane je SMK, ktorá v parlamentnej rozprave o budúcom štatúte Kosova navrhovala vyjadriť podporu Ahtisaariho plánu, a na druhej strane stojí päť zvyšných parlamentných strán, ktoré Ahtisaariho plán a samostatnosť Kosova odmietali. Socio-ekonomické štiepenie medzi pravícou a ľavicou na argumenty strán neovplyvňovalo, keďže argumenty a témy používané jedinou ľavicovou stranou sa od argumentov pravicových strán zásadne nelíšili. Podobne ani štiepenie štát – cirkev v tomto prípade nemalo dôležitý vplyv, pretože strany, ktoré sa označujú za kresťanské a/alebo sa hlásia ku „kresťanským hodnotám“,²¹ nevyužívali v rozprave iné argumenty, ako strany, ktoré nepoužívajú náboženstvo na dotváranie svojej identity; hoci je pravdou, že strany KDH a SNS mali najviac prienikov v argumentácii. Navyše, aj z analýzy samotných používaných argumentov je zrejmé, že téma náboženstva bola najmenej používaná a v rozprave sa vyskytovala iba ako doplnková téma. Na základe povahy SMK, ktorá je, na rozdiel od ostatných strán, stranou zastupujúcou záujmy národnostnej menšiny na Slovensku, sa dá deliaca línia medzi politickými stranami na Slovensku v kosovskej otázke identifikovať ako etnická, ktorá naznačuje dôležitosť štiepenia centrum – periféria. Dôležitosť tejto deliacej línie sa prejavila viac v celkovom prístupe strán

²¹ Predovšetkým KDH a SNS, v menšej miere aj SDKÚ-DS.

k otázke Kosova, ako v ich argumentácii, keďže SMK používalo do veľkej miery rovnaké témy ako ostatné strany, ale iné argumenty v ich rámci.

8. Záver

Táto štúdia ponúka niekoľko hlavných zistení. Prvým je identifikácia „slovenských“ princípov legitímnej štátnosti a uznania suverénneho štátu. Prvý princíp súvisí s medzinárodným právom a obsahuje požiadavky, aby vznik nového štátu neporušoval princípy medzinárodného práva a aby nevytvoril precedens, ktorý môže mať na medzinárodnú geopolitickú situáciu destabilizačný vplyv. Druhým princípom alebo podmienkou štátnosti je ochota a schopnosť nového štátu dohliadať na dodržiavanie medzinárodného práva. Tretí princíp súvisí s identitou nového, ako aj materského štátu, no je príliš spojený s kontextom slovensko-srbských vzťahov, a preto je jeho prípadná budúca aplikácia na nové prípady uznania nových štátov otázná.

Z moderných podmienok štátnosti²² môžeme v slovenskej debате identifikovať dve, a to ochotu a spôsobilosť dodržiavať medzinárodné právo, a legitimitu. Slovenská republika považuje odtrhnutie Kosova od Srbska za porušenie medzinárodného práva, teda za nelegitímne. Samotnú schopnosť Kosova dodržiavať medzinárodné právo, čo je ďalšou z moderných podmienok štátnosti, žiaden z poslancov nespochybnil, na druhej strane, ak považujeme ochranu ľudských práv za súčasť medzinárodného práva, tak môžeme túto požiadavku identifikovať aj v slovenskom diskurze.

Pri porovnaní týchto „slovenských“ podmienok štátnosti s klasickými a modernými predpokladmi štátnosti sa slovenské podmienky viac približujú k moderným podmienkam štátnosti, s ktorými zdieľajú dôraz na medzinárodné právo a legitimitu vzniku nového štátu. Napriek tomu sú však od nich viac rozdielne ako podobné.

Z analýzy parlamentnej rozpravy o budúcom štatúte Kosova tiež vyplýva, že Kosovo sa v nej väčšinou posudzovalo so Srbskom a s ohľadom na Srbsko. V téme medzinárodného práva poslanci zdôrazňovali ujmu, ktorú Srbsko odtrhnutím sa Kosova a jeho následným uznaním niektorými štátmi utrpelo. V téme ľudské práva zase zdôrazňovali násilie páchané na tam žijúcich Srboch a ich majetku. Posledná téma identity bola so Srbskom bytostne spojená, ale v neposlednom rade aj téma roku 1999 bola predovšetkým o tom, ktorá strana obhajuje srbské záujmy najviac. Spájanie kosovskej otázky so Srbskom a jeho záujmami môžeme vysvetliť vplyvom slovenského kontextu. Slovenský kontext sa prejavuje napríklad zdôrazňovaním histórie spolupráce a nadštandardných vzťahov Slovákov a Srbov, siahajúcich až do 18. storočia. Vplyv slovenského kontextu môžeme hľadať aj v zdôrazňovaní dôležitosti témy Kosovo pre Slovensko a v ráznom postoji voči Ahtisaariho plánu zo strany KDĽ a SDKÚ-DS, za čím môžeme vidieť akúsi snahu o rehabilitáciu za rozhodnutie z roku 1999 o otvorení vzdušného priestoru pre jednotky NATO, ktoré podľa Mesežnikova (2007: 6) väčšina slovenskej verejnosti vnímala negatívne.

Parlamentnej rozpravy o budúcnosti Kosova sa v roku 2007 zúčastnilo šesť parlamentných politických strán a päť z týchto strán zaujalo rovnaké postavenie, podľa ktorého vznik samostatného Kosova nie je v záujme Slovenskej republiky. Týchto päť strán malo rôzne ideologické zameranie, a pôsobili v koalícii aj v opozícii. Napriek tomu jedinou témou, na ktorej sa nezhodli, bola interpretácia toho, prečo vláda v roku 1999 otvorila silám NATO slovenský vzdušný priestor za účelom intervencie týchto síl v Kosove. Tieto strany sa zhodli nielen na postoji voči Kosovu, ale v rozprave používali aj rovnaké témy a argumenty, a zhodli sa aj na pohľade a na prezentácii Kosova

²² Nezávislosť a suverenita nového štátu, jeho legitimita, permanencia, ochota a spôsobilosť dodržiavať medzinárodné právo, a uznanie ostatnými štátmi.

a Srbska. To spolu s faktom, že žiaden iný prípad vzniku nového štátu nebol na Slovensku predmetom parlamentnej rozpravy, poukazuje na dôležitosť kosovskej otázky pre slovenskú politickú scénu.

Parlamentná rozprava o Kosove, ako aj jej výsledok v podobe Vyhlásenia NR SR, v ktorom Národná rada odmietla jeho nezávislosť, boli na Slovensku silne ovplyvnené nie medzinárodnopolitickými, ale slovenskými reáliami. Slovenský kontext tu vplýval prostredníctvom historickej spolupráce a priateľských vzťahov medzi Slováckmi a Srbmi, ale aj prostredníctvom témy intervencie NATO a rozhodnutia prvej Dzurindovej vlády umožniť prelet nad územím SR jednotkám NATO za účelom tejto intervencie do konfliktu v Kosove, čo bolo rozhodnutie vnímané slovenskou verejnosťou emotívne a negatívne. V parlamentnej rozprave využívali koalíční poslanci túto vnútropolitickú tému ako dôkaz negatívneho postoja strán SDKÚ-DS, KDH a SMK voči Srbsku, a opoziční poslanci túto interpretáciu ich vtedajšieho rozhodnutia odmietali a obhajovali ho. Táto téma, ako najčastejšie sa objavujúca téma v rozprave, tvorila rámec celej rozpravy, z ktorej sa stala akási súťaž o to, ktorá z politických strán vyjadří kladnejší a dlhodobejší vzťah k Srbsku.

Výskum v tejto štúdii ukázal, že hoci sme našli dôkazy o akomsi špeciálnom vzťahu medzi Slovenskom a Srbskom, predpoklad slovanskej vzájomnosti na úrovni elít nebol empiricky dokázaný, keď zo šiestich parlamentných strán v parlamentnej rozprave argumentovali touto ideou iba poslanci dvoch z nich. Lepší obraz ako slovanská vzájomnosť preto poskytuje vysvetlenie na základe etnicity spojenej s maďarskou kartou, ktorá sa síce v argumentácii väčšiny strán neobjavovala explicitne, bola v nej však skrytá. Vplyv etnicity na vnímanie Kosova na Slovensku dokazuje aj fakt, že jedinou líniou, na základe ktorej rozdelila téma Kosova politické strany na Slovensku, bola línia etnická.

Pozícia Slovenska voči Kosovu ostáva aj po siedmych rokoch od konania skúmanej rozpravy oficiálne nemenná. Po zmene vlády po voľbách v roku 2010 sa nová predsedníčka vlády I. Radičová (SDKÚ-DS) pre médiá vyjadrila, že Slovensko môže v budúcnosti svoj postoj voči Kosovu prehodnotiť (SITA 2010), no postoj Roberta Fica (premiérom od roku 2012) voči Kosovu je stabilný a podľa vlastných slov na zmenu stanoviska voči Kosovu „nevidí dôvod“ (TASR 2014). Námetom na ďalší výskum by teda mohla byť otázka, či na Slovensku naozaj dochádza k posunom vo vnímaní a postojoch politickej elity voči Kosovu, a ak áno, či ide o trend, ktorý je badateľný iba pri pravicových stranách, alebo na politickej scéne na Slovensku vo všeobecnosti.

Zoznam použitých skratiek

HZDS, neskôr IŠ-HZDS – (Ľudová strana-) Hnutie za demokratické Slovensko

KDH – Kresťanskodemokratické hnutie

NR SR – Národná Rada Slovenskej republiky

SDK – Slovenská demokratická koalícia

SDKÚ, neskôr SDKÚ-DS – Slovenská demokratická a kresťanská únia – Demokratická strana

SMER-SD – Smer – Sociálna demokracia

SMK – Strana Maďarskej koalície / Magyar koalíció pártja

SNS – Slovenská národná strana

Zoznam literatúry a zdrojov

(poznámka: Elektronické zdroje aktuálne k 1.6.2014)

- Baker, Roozbeh, B. (2009): *The New Institutionalism and International Relations*. Selected Work.
- Bariak, L. (2007): „Ficov SMER-SD je za samostatné Kosovo.“ Aktualne.sk, 7. 2. 2007, on-line (<http://aktualne.centrum.sk/domov/politika/clanek.php?id=227447>).
- Bartovic, Vladimír a David Král (2010): *The Czech and Slovak Parliaments After the Lisbon Treaty*. Prague: EUROPEUM Institute for European Policy.
- Bilčík, Vladimír a Aneta Világi (2007): *Fungovanie a koordinácia domácich inštitúcií SR v legislatívnom procese Európskej únie: stav, možnosti a odporúčania*. Bratislava: Výskumné centrum Spoločnosti pre zahraničnú politiku.
- Bilčík, Vladimír (2009): „Entry into the EU and shifts in foreign policy.“ In: Bilčík, Vladimír, Zuzana Lisoňová a Peter Dobiš (2009): *New Member States and EU Foreign Policy. From Outsiders to Visible Voices*. Bratislava: Comenius University Press, 30–49.
- Bryman, Alan (2008): *Social Research Methods*. Oxford: Oxford University Press.
- Copsey, Nathaniel (2007): „Member States and the European Neighbourhood Policy.“ In: *European Research Working Paper Series*, Vol. 20.
- Crawford, James (1977): „The Criteria for Statehood in International Law.“ In: *British Yearbook of International Law*. 48(1): 93–182. DOI: 10.1093/bybil/48.1.93
- Eurobarometer (2006): *Attitudes towards European Union Enlargement*, on-line (http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/reportsp255enlargement20060612_en.pdf).
- Gillen, Julia a Alan Petersen (2005): „Discourse Analysis.“ In: Somekh, B. & Lewin, C. 2005. *Research Methods in the Social Sciences*. London: SAGE Publications, 146–154.
- Karlas, Jan (2011): *Národní parlamenty a kontrola evropských záležitostí. Komparativní analýza*. Praha: Nakladatelství Karolinum.
- Kelsen, Hans (1945): *General Theory of Law and State*. Cambridge: Harvard University Press.
- Konferencia o spolupráci a bezpečnosti v Európe (1975): *Final Act*. Helsinki, on-line (<http://www1.umn.edu/humanrts/osce/basics/finact75.htm>).
- Malová, Darina, Marek Rybář, Erik Láštík a Peter Dobiš (2007): *Hlavné trendy v skúmaní formovania preferencií členských štátov Európskej únie. Prehľadová štúdia*. Bratislava.
- March, James G. a Jonah P. Olsen (1984): „The New Institutionalism: Organizational Factors in Political Life.“ In: *The American Political Science Review* 78(3): 734–749. DOI: <http://dx.doi.org/10.2307/1961840>
- Medzinárodný súdny dvor (2010): *Accordance with international law of the unilateral declaration of independence in respect of Kosovo*. Haag, on-line (<http://www.icj-cij.org/docket/files/141/15987.pdf>).
- Mesežnikov, Grigorij (2000): *Kosovská kríza a slovenská spoločnosť*. Inštitút pre verejné otázky, on-line (http://www.ivo.sk/buxus/docs/publicistika/subor/produkt_2054.pdf).
- Mesežnikov, Grigorij (2007): *Etnický prvok v slovenskej politike: Čo odhalila kauza Kosovo*. Inštitút pre verejné otázky, on-line (http://www.ivo.sk/buxus/docs/publicistika/subor/Mesez_PK_jun_2007.pdf).
- Národná rada Slovenskej republiky (2004): *Ústavný zákon SR 397/2004 o spolupráci Národnej rady Slovenskej republiky a vlády Slovenskej republiky v záležitostiach Európskej únie*. Bratislava, on-line ([http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_6C361A38D03DD9C8C12578700046FB73_SK/\\$File/397_2004_UZ.pdf](http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_6C361A38D03DD9C8C12578700046FB73_SK/$File/397_2004_UZ.pdf)).
- Národná rada Slovenskej republiky (2007): *Návrh skupiny poslancov Národnej rady Slovenskej republiky na prijatie Vyhlásenia Národnej rady Slovenskej republiky k riešeniu budúceho štatútu srbskej provincie Kosovo*. Číslo parlamentne tlaču 248. Bratislava, on-line (<http://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/cpt&ZakZborID=13&CisObdobia=4&ID=248>).

- Národná rada Slovenskej republiky (2007): *Návrh skupiny poslancov Národnej rady Slovenskej republiky na prijatie Deklarácie Národnej rady Slovenskej republiky k rokovaniu o budúcom štatúte srbskej provincie Kosovo*. Číslo parlamentne tlače 229. Bratislava, on-line (http://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=schodze/hlasovanie/vyhľadavanie_vysledok&ZakZborID=13&CisObdobia=4&Text=&CPT=229&CisSchodze=0&DatumOd=1900-1-1%200:0:0&DatumDo=2100-1-1%200:0:0&FullText=False).
- Národná rada Slovenskej republiky (2007): *Rozprava NR SR o budúcom štatúte srbskej provincie Kosovo*. Stenografický záznam. Bratislava, on-line (<http://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=schodze%2frozprava>).
- Organizácia spojených národov (1945.): *Charta Organizácie spojených národov*. slovenský preklad. San Francisco, on-line (http://www.mzv.sk/servlet/newyorkosn?MT=%2FApp%2FWCM%2FZU%2FNewYorkOSN%2Fmain.nsf%2Fvfw_ByID%2FID_621F5291AE4A5FD4C125715B004FFE51_SK&TG=BlankMaster&URL=%2FApp%2FWCM%2FZU%2FNewYorkOSN%2Fmain.nsf%2Fvfw_ByID%2FID_14A4A60B573D8E62C12570DD0048A478_SK&OpenDocument=Y&LANG=SK&HM=25-Charta&OB=0).
- Organizácia spojených národov (2007): *Comprehensive proposal for the Kosovo Status Settlement*. New York, on-line (<http://www.unosek.org/unosek/en/statusproposal.html>).
- Petková, Zuzana (2014): „Kiska vytiahol na Fica gorilu a emisie, Fico Kosovo a scientológov. Ta3 ukončila debatu skôr.“ *medialne.etrend.sk*, on-line (<http://medialne.etrend.sk/televizia/fico-a-kiska-uz-opakuju-dookola-to-iste-ta3-ukoncila-debatu-skor.html>).
- Petrušek, Boris (2011): „De facto štátnosť“: Kosovská republika a Palestínska národná autorita." *CESI UK Working Paper* 4/2011.
- Pierson, Paul(1996): „The Path to European Integration: A Historical Institutionalist Analysis.” In: *Comparative Political Studies* 29(2): 123–163. DOI: 10.1177/0010414096029002001
- Samson, Ivo (2007): „Stredná Európa a Kosovo.“ In: *Mosty* 5 (<http://www.sfpa.sk/dokumenty/publikacie/141>).
- Siedma medzinárodná konferencia amerických štátov (1933): *The Montevideo Convention on Rights and Duties of States*. Montevideo, on-line (<http://www.jus.uio.no/english/services/library/treaties/01/1-02/rights-duties-states.xml>).
- SITA (2010): „Radičová nevyvlúčila zmenu postoja ku Kosovu.“ *aktuality.sk*. 27. 9. 2010, on-line (<http://www.aktuality.sk/clanok/173179/radicova-nevylucila-zmenu-postoja-ku-kosovu/>).
- SLOVAKAID (2014): *Interaktívna mapa rozvojovej pomoci* (<http://www.slovakaid.sk/sk/interaktivna-mapa>)
- Stark, Sheila a Harry Torrance (2005): „Case Study.“ In: *Research Methods in the Social Sciences*. Ed. B. Somekh, – C. Lewin. London: SAGE Publications, 33–40.
- Sterio, Milena (2010): „On the Right to External Self Determination: ‘Selfistans’, Secession, and the Great Powers’ Rule.“ In: *Minnesota Journal of International Law* 19(1): 137–176.
- Sterling-Folker, Jennifer (2006): *Making Sense of International Relations Theory*. Boulder: Lynne Rienner.
- Štatistický úrad Srbskej republiky (Republički zavod za statistiku). Výsledky sčítania ľudu 2011, on-line (<http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/Public/ReportResultView.aspx?rptId=1210>).
- TASR(2014): „Fico: SR zatiaľ nevidí dôvod na zmenu politického stanoviska ku Kosovu.“ *teraz.sk*, on-line (<http://www.teraz.sk/slovensko/albansko-sr-fico-rama-kosovo/71685-clanok.html>).
- Vaus, David de (2001): *Research Design in Social Research*. London: SAGE Publications, Ltd.

Conditions of Legitimate Statehood as Seen From Slovakia: The Kosovo Question in Slovakian Parliamentary Debates

SUMMARY

In Slovakia, the Kosovo question very quickly changed from being a foreign policy topic to being an internal political topic and during the analysed parliamentary session in 2007 Slovak political parties competed with each other with respect to who advocated Serbian interests better, louder and more consistently. Kosovo, however, was not only an internal political topic back in 2007; it was also an internal issue more recently in 2014, during the presidential campaign. Moreover, the Kosovo question was one of very few areas in which Slovakia dissented from the opinion of the majority of EU states.

The paper analyses the parliamentary debate on the future of Kosovo held in the National Council of the Slovak Republic as a response to the Ahtisaari plan. The analysis has two main objectives. The first is to reveal, on the basis of parliamentary debate on Kosovo, how political elites in Slovakia perceive the conditions for legitimate statehood. The second is to describe and explain the perception and impact of the “Kosovo issue” on the Slovak political scene. Discourse analysis of parliamentary debate on Kosovo’s future was used as a primary analytical tool to accomplish both objectives.

If we compare traditional criteria for statehood with modern ones in terms of their use in Slovak parliamentary debate, we can see that traditional criteria from the Montevideo Convention (a permanent population, a defined territory, a government, and the capacity to enter into relations with the other states) were used much less frequently than modern ones (independence, sovereignty, legitimacy, permanence, the willingness and ability to comply with international law, a certain level of civilisation, and recognition by other states). This is possibly the case because the conditions from Montevideo do not reflect the question of the legal creation of a state, the issue in which politicians in Slovakia were most interested. The following three characteristics of legitimate statehood were identified in the arguments of six parliamentary political parties: accordance of the creation of a new state with international law, the willingness and capability of a new state to ensure the protection of people’s rights within its territory, and a further group of conditions for legitimate statehood which are closely tied to the identity of both the new and parent states. All political parties emphasised different principles; using such principles, however, five of the six parties arrived at complementary conclusions, according to which they agreed that the creation of an independent Kosovo was neither in accordance with the international law, nor with the interests of the Slovak Republic. The common leitmotiv here was concerns about international stability, which could be significantly undermined by the precedent of the creation of a new state without the agreement of the mother state.

In Slovakia, the perception of the Kosovo issue has always been emotive. The extant literature finds two explanations for this phenomenon: ethnicity and the principle of Slavic reciprocity. This paper, however, finds evidence only for one of these explanations. The Kosovo question allows us to see ethnicity as one of the main factors influencing the outcome of the parliamentary discourse, as well as the overall attitude of the Slovak Republic towards Kosovo. Ethnicity explains the Slovak approach better than the Slavic reciprocity principle, the influence of which was not proven in this paper since only two of the six parties considered used the Slavic reciprocity principle in the debate and only to a limited extent.

The parliamentary debate on the future of Kosovo in 2007 was attended by six parliamentary political parties and five of these held the same position that the creation of an independent Kosovo was not in the interest of the Slovak Republic. Given the importance of ethnicity in explaining the importance of this topic in Slovakia, it should not be surprising that the only apparent disagreement in this parliamentary debate was one based on ethnicity. In the Kosovo question, political parties in Slovakia were not divided according to their status in parliament, their right- or left-leaning agendas, or their closer association with the state or the

church. For example, the only self-declared left-wing or social-democratic party, SMER-SD, adopted the same position towards Kosovo as the right-wing parties SDKÚ-DS and KDH. Also, the coalition parties SMER-SD, SNS and ĽS-HZDS shared the same attitude to the Ahtisaari plan and the future of Kosovo as the opposition parties SDKÚ and KDH. The only party that took a different view on Kosovo's future was the SMK party, the Party of Hungarian coalition, which was and still is a predominantly ethnic party representing the interests of (ethnic) minorities in Slovakia. SMK was the only parliamentary political party which proposed support for the Ahtisaari plan. Not only did the five other parties disagree with Kosovo's independence, but they also applied the same arguments in the parliamentary discourse; the only identifiable difference among them was the emphasis and importance given to these arguments by individual parties. Thus, we can say that, in 2007, the Kosovo question united Slovak parliamentary political parties across the political spectrum, because – with the exception of the shared attitude towards Kosovo's independence itself - it is not possible to identify themes or arguments characteristic only for coalition, opposition, right-wing, or left wing parties. Furthermore, although each of these parties emphasised different arguments, they created together a generally Slovak understanding of Serbia as an ally, unlawfully punished by the international community, and also of Kosovo as a dysfunctional unit which, without international supervision, has at least an uncertain future